

Dikta rejimlerinin kozası

Sermayenin egemenliği altındaki ekonomik/sosyal formasyonlarda dikta rejimlerinin oluşması, zaman ve mekana göre farklı hızlarda ve farklı yoğunluklarda gelişir. Bu rejimlerin taşıyıcı ideolojisi arasında da (milliyetçilik, yabancı düşmanlığı, dincilik...) bazı farklılıklar olur elbette. Ama sermayenin görünür/görünmez tüm tahakküm ilişkilerini ve düzeneklerini yansıtıyor olmaları, hepsinin vazgeçilmez ortak noktasıdır.

Bu anlamda kapitalist sistemde dikta rejimleri sermayenin sınırsız tahakkümü anlamına gelir. Kapitalist üretim tarzının bugünkü evresini temsil eden neoliberal düzenleme rejiminin de farklı bir tanımı yoktur gerçi. Neoliberalizmi burjuva demokrasisi oyunu içinde hazmedilebilir bir kıvamda tutabildiğiniz sürece, diktasız sermaye tahakkümü de bir süre işe yarar. Üstelik, dünyaya "demokrasi ihracı" aldatmacasına sığınarak, küresel kapitalizme/emperyalizme henüz tam biat etmemiş ülkeleri/iktidarları yola getirme aracı olarak da pekala işlevseldir. Ama neoliberalizm-demokrasi sahte evliliğinin de artık kör-topal yürüdüğü bir dönemden geçilmektedir.

Sermayenin ekonomik iktidarı ile toplumsal formasyonun siyasi iktidarının çakıştığı örneklerle pek sık rastlanmaz. Gerçi görece geri kapitalist toplumlarda sermayenin bazı temsilcilerinin doğrudan bazı bakanlık görevlerine getirilmesi, hatta gelişmiş olanlarında dahi büyük sermayenin doğrudan içinden gelenlerin (Trump gibi) siyasi sistemin en tepesine yerleşmeleri, bugünlerde sistemin yönetiminde sıradanlaşmaya başlamış ilişki biçimleri olarak tezahür etmektedir. Hatta şu da söylenebilir: Kapitalizmde siyasi sistemin yönetimi, alt sınıfları temsil eden (oralardan yükselen değil) toplumsal katmanlara zaten hiçbir zaman ve mekanda emanet edilmez. II. Dünya Savaşı sonrasının kapitalist Avrupa'sında güçlü toplumsal desteğe sahip komünist partileri iktidardan uzak tutmak için emperyalizmin ve yerli işbirlikçilerinin başvurmadığı müdahale aracı kalmamıştır örneğin.

Yönetici sınıfın özellikleri

Bugünkü konjonktüre sıkışıp kalmazsak, bir önceki paragrafın ilk cümlesindeki saptama daha genel bir geçerliliğe sahiptir diyebiliriz. Eğer öyleyse, sermayenin tahakkümünü çeşitli yoğunluklardaki siyasi dikta yöntemlerine başvurarak yöneten toplumsal katmanların sınıfsal özellikleri öncelikle incelenmeye değer olacaktır. Bunlar, genellikle çeşitli küçük burjuva katmanlardan gelirler; devlet hizmetinde veya özel sektörde orta-üst düzey ücretlilik/yöneticilik konumundan gelenler olduğu gibi, farklı ölçeklerde ticari işlere bulaşmış olanları da vardır.

(Büyük sermaye katmanlarından gelenler istisnaidir). Bu özellikleri, sermayenin tahakkümünü daha meşrulaştırıcı ve koyulaştırıcı bir işlev de görür ve sınıfsal geçişkenlik aldatmacasının fırınıni sürekli harlı tutmaya yarar.

Ancak bu küçük burjuva sınıfının üyeleri, sistemin/sermayenin hizmetinde çalışmaları karşılığında aldıkları ücretleri giderek yetersiz görürler. Özellikle de aynı siyasi partinin uzun süren ve neofaşizme yönelmiş iktidar dönemleri söz konusu olursa... Dolayısıyla, sundukları hizmetlerin karşılığını bir takım yan yollarla arttırmanın çarelerini ararlar ve bulurlar. (Bazı dönemler ve kişilikler bakımından istisnalar elbette vardır, ama buradaki genellemeyi çürütecek ölçüde değil).

Bu yan yollar çok çeşitli biçimler alabilir. Yönetici sınıfın siyasi ve bürokratik üyelerinin ücretlerine, genel kamu ücret hiyerarşisini aşırı bozacak zamlar yapılması olanağı oldukça sınırlıdır. Toplumun gözü de zaten buradadır ve tepkiler gecikmez. Bu durumda, ikinci/üçüncü ve hatta fazlası ücret/yönetim geliri elde edilebilecek ve toplumun bilgisi dışına kaçırılacak alanların çoğaltılması gerekir. Buradaki atamaların ve ücret/özlük hakları düzeylerinin saptanmasının sistemin tepesindeki siyasinin yetkisine bırakılması, her defasında yeni bir tartışmadan kurtulmanın da anahtarıdır. Bu durumdakilerin üstüste yığıldıkları gelirler toplamı, bir milletvekili maaşının 5-10 katına kadar çıkabilecek düzeylere tırmandırılabilir.

Peki "bu kadarına gerek var mıdır?" diye sorulabilir. Sorun sadece sermayeye/sisteme sunulan hizmetlerin "bedeli" ile sınırlı olsaydı, bu kadarı çok fazla denilebilirdi; çünkü sermaye doğrudan çalıştırdığı kendi ücretli yöneticilerini, bir-iki istisna dışında, çok daha düşük ücret maliyetleriyle istihdam etmektedir. Ama siyasi sınıfın hizmetindeki üst (hatta orta) yöneticiler iki nedenle daha fazla "bedel" talep edebilir konumda olabilirler: Birincisi, siyasi iktidarın dikta (ve varsa rejim) inşasına sundukları sadakatlarından ve bu nedenle üstlendikleri riskten ötürü; ikincisi, en tepedeki siyasilerin illegal yollardan büyüttükleri servetlerini görmezden gelme hatta onları sürekli meşrulaştırma görevlerinden ötürü... Üstelik, yöneticinin konumuna göre değişmek üzere, ücret-dışı bedeller, komisyonlar /rüşvetler de sistem-içi düzeneklerden sayılır.

Siyasi ve bürokratik (hatta çeperde tutulması zorunlu görülen siyasetçi eskisi) kademeler arasındaki bu ilişki biçimleri, antik Roma'dan beri bilinen kliantelistik ilişkileri besler; yönetici kademelerdekiler bir üst yönetici/siyasiye karşı sadakat ilişkisi çerçevesinde kendilerini var edebilirler; bu sonuncular da sistemin en tepesindekine/ tepesindekilere aynı koşullarla bağlanırlar. Bağımsız yargı ve denetim de yokedildikten sonra dikta rejimlerinin kozaları böyle ilmiik ilmik örölür. Nepotizm de bunun ayrılmaz parçasıdır.

Tepedekileri doyuramazsınız

Diktaya yönelmiş bir sistemde siyasetin tepesindekilerin ekonomik konumları da elbette salt devlet-içi ücret ilişkileri (maaş artı yolluklar) üzerinden belirlenemez. Double maaşlar da burada çalışamaz. Başka "gelir akışları" ayarlamasalar, gelir düzeylerini doğrudan belirledikleri "memurları" kadar bile alamazlar. Peki, buna razı olmaları mümkün müdür? Değildir ve bu nedenle de devletin rant dağıtma düzeneğinin tüm kontrolünü elde tutmak isterler. İşin aslı tüm kapitalist devletler, merkezi ve yerel yönetimlerin kararlarıyla, ekonomik rantlar oluştururlar ve bunun dağıtılma biçimlerini düzenlerler. Diktaya yönelmiş bir kapitalist rejimde bu rantların dağıtılma biçimi, idari yargının ve denetimin işlemediği koşullarda, siyasetin tepesinin temel uğraş konusudur. Bu nedenle, yerel yönetimlerin muhalif partiler elinde kendilerinden bağımsızlaşmasına izin veremezler. Eğer görevden alamıyor veya türlü engellemelerle önleri kesilemiyorsa, imar hakkı gibi rant doğurucu yetkilerini merkezileştirerek ellerinden almaları gerekecektir.

Rant dağıtma düzeneğinin başlangıcı ihale süreçleridir. Bu nedenle ihale kanunları dikiş tutmaz hale ve düzenlemenin kontrol dışı kalmış istisnai hükümleri kural haline getirilerek bir "şemsiye-altı" sermaye grubu yaratılır. "Şemsiye-altı" sermaye grubununun yaratılması sadece iktidarın (medya ve maddi kaynak olarak) destekçisi bir sadık sermaye grubu yaratmakla sınırlı değildir. Kaldı ki, sermayenin emrindeki neofaşist diktalar tüm sermaye gruplarına en uygun değerlenme koşullarını yaratarak (başta emeği ezerek) zaten "aferini" hep hakederler. Ancak sermayenin sadakati siyasi dengelere bağlı olarak dönemseldir; gemiyi ilk onlar terkeder.

Burada daha önemli olan, siyasetin tepesindekinin artık dolgun komisyonlarla/rüşvetlerle, rant paylarıyla, paraziter ilişkilerle yetinmek istemeyip bizzat kendisini büyük sermayenin "itibarlı" bir üyesi haline getirecek taşları örmek istemesidir. Ama "sermayedarlaşma" oyununun -hısım akrabalar dışında- bir süre örtük olarak oynanması gerekir; ya siyasi dönem sonrasına kadar ya da toplumda tek bir itiraz sesi çıkmayacak noktaya kadar. İşte bu örtük "sermayedarlaşma" oyunu da, bir perdeleme işlevi görmesi bakımından özel ilişkilerin kurulabileceği bir "şemsiye-altı" sermaye grubunun yaratılması ve kollarını gerektirir.

Bu nedenlerle dikta rejimlerine karşı mücadele, onların kendi etraflarında ördükleri kozaların teşhiri ve ilmik ilmik sökülmesiyle başarılabilir. En azından mücadelenin en önemli bölümü budur. Bu nedenle de "devri sabık" yaratmadan yani dikta rejimiyle halk ve yargı önünde hesaplaşmadan benzer yönelişlerin peydahlanmasını da önleyemezsiniz. Halk kitleleri, ne diktaların ne de onları deviren iktidarların tarihe karşı sorumluluktan kaçmalarına izin

vermemelidir.

sol.org.tr/yazar/dikta-rejimlerinin-kozasi-13403